

Wandelommetje Amalia ‘Tommel’

Het buurtschap Tommel ligt met Nijhoven en Loveren op de binnenring rond Baarle. Het had vroeger net als die buurtschappen een ‘plaetse’, een driehoekig plein. Dat is nu niet meer als zodanig te herkennen.

Vroeger werd gesproken van Klein- en Groot-Tommel. Groot-Tommel is nu het buurtje rond het verdwenen driehoekig plein. Het stuk waar de weg vanaf Groot-Tommel uitkwam op de oude baan naar Turnhout – inderdaad de Oude Baan die bij de Mariakapel schuin rechts in de richting van het Bels Lijntje gaat en vroeger vandaar over Schaluinen en achterlangs L’Air Pur en het klooster naar de grens loopt – heette Klein-Tommel. We spreken over de tijd dat van de Turnhoutseweg nog geen sprake was.

Tommel lag toen langs de drukke doorgaande baan van Turnhout naar Breda. In Baarle ter dood veroordeelden werden in Breda opgehangen en vervolgens op de Tommel aan de galg gehangen. Om langstrekkend verkeer met eventuele verkeerde bedoelingen af te schrikken.

Grafheuvels

Vlakbij Tommel lagen twee grafheuvels. Wat verder weg, op de Molenheide, lagen er nog. Daar deed Prosper Cuijpers in 1843 onderzoek en rapporteert in zijn ‘Berigt omtrent eenige oude grafheuvelen onder Baarle-Nassau in Noord-Brabant’ dat deze heide met een oppervlakte van 22 bunders bijna geheel met grafheuvels bedekt is geweest. Hij beschrijft vijftientig vindplaatsen. Door het afvoeren van de heideplaggen zijn de grafheuvels nagenoeg met de grond gelijk gemaakt, geeft Cuijpers nog aan in zijn Berigt. Wie zich afvraagt waar de naam Tommel vandaan komt, heeft hier de oplossing: van het Latijnse woord ‘tumulus’, grafheuvel.

De eerste vermelding van het buurtschap ‘ter Tommelen’ dateert al uit begin veertiende eeuw. Later wordt het ook omschreven als ‘Aenden Tommel’.

Tommel was vroeger het hoogste punt van Baarle. In Groot-Tommel bevond zich een heuvel van ongeveer acht meter die de omgeving domineerde: de Mortelberg. Vlakbij, in Klein-Tommel lag de Paesberg. Burgemeester Van Gilse heeft in 1909 de Geschied- en Oudheidkundige Kring der Kempen tijdens een bezoek erover geïnformeerd: ‘De Paesberg is een zandafgraving, al bijna geheel verdwenen’. De grond werd door de boeren gebruikt om hun erven op te hogen.

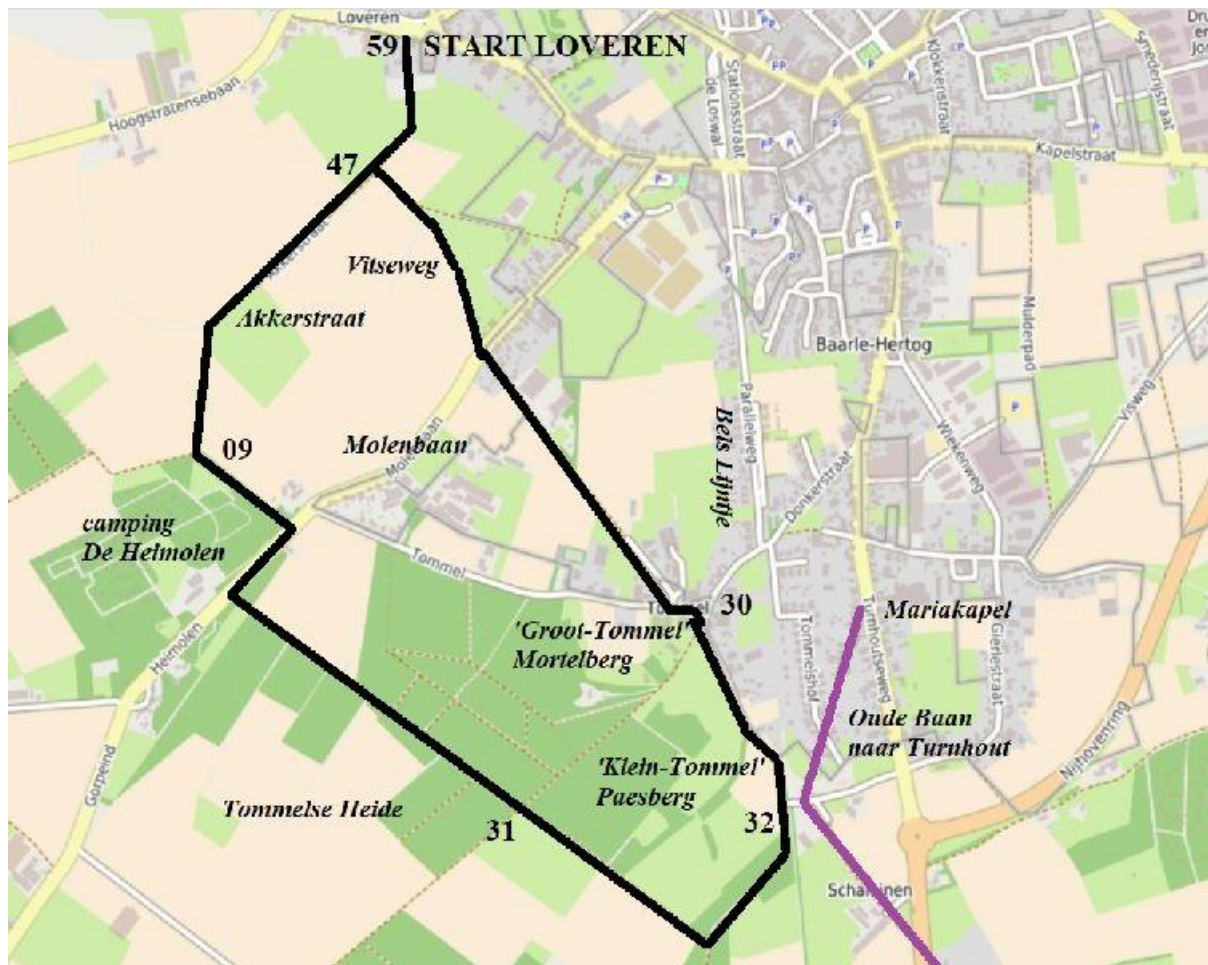
Van Gilse vertelde de Oudheidkundige Kring ook van alles over de grafheuvels. Volgend jaar gaat de heemkundekring zoveel mogelijk met het thema archeologie werken. Aanleiding is de presentatie van het archeologisch onderzoek van de Randweg en het project ‘Alles uit de kast’. Er zal dan ook zeker aandacht zijn voor de grafheuvels die op meerdere plaatsen in Baarle hebben gelegen.

Wikke

Op het wandelommetje Tommel loop je langs de Molenheide en Tommelse Heide naar Tommel. Vlak langs de route heeft Natuurpunt Markvallei nog een terrein in eigendom gekregen, op grondgebied van Nassau. Het bosje is zo’n hectare groot en niet toegankelijk. Van Tommel terug naar het startpunt in Loveren loop je nadat je de Molenbaan over bent gestoken, over de Visweg, hier Vitseweg genoemd. Beide wegen vormen een eeuwenoude verbindingroute tussen de buurtschappen Loveren, Tommel, Nijhoven en Boschoven, je kunt het zien als een heel oude rondweg rond Baarle. Zowel ‘vis’ als ‘vitse’ is afgeleid van ‘Vicia’, de Latijnse naam voor ‘wikke’, een gewas (voederwikke) dat in vroeger tijden werd gebruikt om het vee bij te voeren. Je gedachten kunnen op dit ommetje alle kanten uitschieten.

De route

Vertrek vanaf het plein in Loveren, bij knooppunt 59. Dan de Akkerstraat opgaan naar 47 – 09 – 31 – 32 (Klein-Tommel en Paesberg) – 30 (Groot-Tommel en Mortelberg) – 47 – 59. De route is 5,2 km lang.

Routekaartje OW

Gerestaureerde grafheuvel tussen Veldhoven en Vessem. (foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Bert van As)

Deze hoeve op Tommel is aangeduid als bouwkundig erfgoed. De geschiedenis gaat terug tot 1841. Rond 1935 is het woongedeelte vernieuwd naar een ontwerp van J.A. Jacobs.